

verses influències coincidents (recordem *assaig*, *amende*, *almoïna*, *aronda* HIRUNDO, etc.),³ i compendrem que entre això i el contagi d'*aguest* i els seus iguals, la *e-* també s'havia de tornar *a-* en *ací*, *aquí*, *açò*, *allò*, etc. I quedin enterrades ja tota mena de teories referents a *ATQUE*.

En tot cas és ben sabut que *ECCUM*, encara que sigui creació posterior, va reemplaçar, en llatí vulgar, en una mesura creixent, el clàssic *ECCE*. El mateix *eccum* havia resultat de l'aglutinació amb el demostratiu *eum*,¹⁰ *eam*, aglutinació paral·lela a la que més tard va produir-se amb *ISTE*, *ILLUD*, etc. En la fase arcaica del llatí familiar i vulgar que reflecteixen els còmics, hi havia, al costat de *eccum*, tot el joc de combinacions amb les altres formes del pronom *is/ea/id*: *eccam* <¹⁵ *ecce eam*, *eccas* < *ecce eas*, etc. I Plaute i Terenci ens mostren que ja tendien llavors a aglutinar-se en segona fase: amb *ipse*, *iste*, etc.: «sed *eccam ipsa* egreditur» apareix tant en Plaute com en Terenci (*Miles*, 1209, *Eunuc*, 79), «atque *ipsa eccam* egreditur» (*Casina*, 159), «sed *eccas ipsae* huc egrediuntur» (*Rudens*, 452) i fins i tot, en *Persa* (v. 540): «sed optume *eccum ipse* advenit». Aquest últim ens ensenya que *aqueix* ja estava en el forn en el S. III a. C., per més que fos encara, per dir-ho així, en pasta tova (veg. encara algun altre cas plautí, en Juret, *Système de la Synt. Lat.*, 155).

Alguns detalls sobre formes modernes. En plural, el masculí reduït *aqueus* és la forma real, poder dir per tot, en català oriental; *akéustus* solament en un to de llenguatge molt familiar, tant a Girona com a Barcelona, etc., i encara quasi només quan no és proclític. La proporció és més favorable a *aqueustos* en català occidental del Sud (*akéts* només «alguna vegada» a les Borges, Arqués, *BDLC* vi, 73). A les Balears el plural *aquests* (pron. *-sts*), però *aqueustos* a Eivissa, que sembla ja ser vell allí: «contra los privilegis --- y bons costums concedits an *aqueustos* vehins y habitants de la present illa d'Eyviça» (primera meitat S. xvi, Macabich, *Feudal.*, 55).

En sing. la pronúncia *akést* davant vocal, enfront de *akét* davant consonant, és cosa molt estesa a tot el Principat. —i igual a Menorca, *aquest papé* i *aquest homu*. AFerrer Ginart, *Rond.* xxii i 212—, però en forma vulgar i local es troba *aquest* fins davant vocal (general a les Borges, *l. c.*); la pronúncia amb *-ést* en pausa, és cosa de la Muntanya: sento *al tuñen akést*, *al nom akést*, a l'Obaga i a la Solana del Cadí (Cava, 1935; Lavansa, 1958); i també de Mallorca: *akést* vaig sentir tant a Sóller (1953) com a Cabrera (1969). A Cardós i Vall Ferrera: *aquest* pot pronunciar-se *akét* àdhuc davant vocal: *akét óme*. Però és més freqüent *akést*, àdhuc quan no va davant vocal: *kin bóls? akést?*

En aquestes valls hi ha, demés, una variant molt freqüent *agét*, que es retroba a la Vall d'Aran (*aguest*) i s'empra també a la Vall d'Àneu i altres contrades del Pallars: *aget óme*, *aget abét*; *femeni agéta* o *agéta* (*BDC* xxiii, 265). Realment aquesta *-g-* no sols és enterament general a la Vall d'Aran, sinó a totes les valls del Pallars Sobirà i part del Jussà i de l'Alta Ri-

bagorçana: ZRocafort recollia *anguet* (només la *-n-* em ve de nou) a la Poble de Segur (*BCEC* ix, 70, l'*AlcM* ho generalitza allí mateix a *angueix* i *anguell*), Alcover reporta *aguista* i *aguisto* de Bonansa (*BDLC* xiii, 58), *aguisto* vaig anotar a Durro (1953) i ho he sentit altres vegades amb *gui* o *gue* a la Vall de Boí (cf. els plurals nom. oc. ant. *aquist*, *aquil*); Violant em deia (1928) que *agét* era general entre els vells a Sarroca de Bellera, i ell mateix publicava unes corrandes «qui é *aguét* fadrinet / alt i prim com un xiprer?», «qui é *aguell* fadrinet / que la cara se li'n riu ---?» (*BCEC*, 286), i Alcover atribueix *agét* i *agél* a Sort (*BDLC* iv, 300). Quant a l'altre demostratiu, *aqueixa* forma *aguell* crec haver-la sentida algun cop rarament; però puc garantir que és estranya tant a la Vall d'Aran com a Cardós i Vall Ferrera, i em sembla que també a la Vall de Boí.

Pel que fa a *aguest*, en canvi, crec haver-ne trobat uns quants testimonis antics, i en tot cas tinc el següent a mà, que és venerable: «si el castlà --- neguna cosa no's retenc --- mas son fi<|> heretà de tot, o a él d'*aguestes* coses plena donació féu ---», S. xiii, *Commemoracions* de Pere Albert (text que conté algun altre tret occidental): que no és errada de l'ed. dels *Usatges*, *NCL*, p. 166, es veu perquè ho recull així el glossari. No trobant-se tal *g* —o poquíssim— amb els demostratius *aqueix* i *aquell*, crec que deu ser un cas de sonorització, per dissimilació, davant la sorda recolzada *-t-*, que segueix.

La vocal tònica, tant de *aguest*, *-a*, com de *aqueix*, *-a*, i *aquell*, *-a*, és è en cat. or., i també a Menorca i Eiv., observa Moll (*BDLC* xiii, 108), però é a Mall., i ho explica per l'analogia exercida sobre *aquest* per *aqueix* i *aquell*, on fóra deguda a l'acció de la palatal subsegüent. Amb é sembla ser la pronúncia de Palma i de Manacor (cf. la notació *akésta*, no proclític, en una rondalla d'AMAlcover, *BDLC* vii, 14); però, segons les dades del mateix Alcover (*BDLC* iv, 219) i, més vagament, Moll (*Gram. Hi.*, 74), la é no és general a Mall., sinó que hi ha *é* a tota la perifèria N., des d'Andratx fins a Deià, Caimari, la Poble, Sta. Margalida, Capdepera, Artà i un nucli contigu del Centre (Caimari, Maria, Llubí, Biniamar, Búger), i després, a Lluçmajor; com que la resta és entorn de Felanitx, o sigui la zona de màxima palatalitat de la *g*, etc., sembla que la influència decisiva ha de ser la d'aquesta *g* precedent. Això ho aplicava Alcover a tots trets demostratius, sense precisar-hi distincions, i sense dir si hi ha alguna discrepància entre l'ús proclític i el final; si n'hi hagués alguna podria acabar d'aclarir-ho: l'*AlcM* dóna *akéš* a Eiv. i Pollença, i *akéš* a Sóller i a Ciutadella.

ACEST. El demostratiu format amb *ECCE*, i com a demostratiu de gran proximitat; no és provençalisme en els textos arcaics: «les ciutatz qui són en riba de mar --- *aicestas* duas ciutatz apela om per so nom la una Tirus e l'altra Sidon», *Hom.*, 7v5; «tot *accest* don, e *aquest* destrig, met jo, A. clerge, in memoria de R. d'Orchat, qui deman, qan porà, sens», doc. Conca de Tremp, 1242 (PPujol, *DocVgUrg.* viii, lín. 48). En